

MÜREKKEP

İs Mürekkebi

Beziryacı, balmumu, gazyağı gibi maddelerden elde edilirdi. İçerisinde is, zamk, ve su bulunan bu mürekkep, kolayca silinebilir, kazınabilir olması ve erken solmaması nedeniyle uzun süre hattatlar tarafından tercih edilen bir mürekkep cinsi olmuştur.

Mürekkep Yapımı

Genellikle beziryağından elde edilen isin usulüne uygun olarak alınması gerekir. İsin elde edilmesi için beziryağı, toprak bir kaba konularak üstü açık bir tekneye yerleştirilir. Bu teknenin içine su konulmuş, altı saç kaplı ikinci bir tekne yerleştirilir. Fitilden yakılan bezirin isi, içi su dolu teknenin altında birikince kağıt üzerine alınır. İsin sertliğinin ve içerisindeki yağın giderilmesi için şeffaf kağıda sarılan is, ekmeek hamurunun içine konularak fırında pişirilir. Böylece kağıt, yağı emer ve is, mürekkep yapımında kullanılabilir hale gelir.

Bezir mürekkebinin ikincil temel malzemesi olan arap zamkı eriyinceye kadar soğuk su içinde bırakılır, daha sonra süzülerek bekletilir. Bezir isi ve hazırlanan zamk bir havan içerisinde konulur. Mazı, nar kabuğu suyu ve bakır sülfat karıştırılarak şerbet kıvamına gelinceye kadar kaynatılır ve elde edilen sıvı bezir isi ve zamkın konulduğu havana ilave edilerek havan eli ile ağır ağır, dövülerek karıştırılır. Bu dövme, XVII. yüzyılda belirlenen standartlara göre günde 10.000 vuruş olmak üzere 10 gün devam etmeliydi.

Arap Zamkı (Gum Arabic): Suluboya ve mürekkeplerde bağlayıcı olarak kullanılan, Anadolu'da yetişen geven çeşitlerinin gövdelerinden sızan, havada katılaşılan, az da olsa yapışkan özelliği taşıyan bir yapıştırıcı türüdür.

Zırnık Mürekkebi

Sodyum, arsenik ve sülfürün ezilerek arapzamkı ile karıştırılmasıyla elde edilen sarı renkli, az kullanılan bir mürekkeptir.

Üstübeç Mürekkebi

Zırnık mürekkebiyle aynı şekilde yapılır. Zırnık yerine üstübeç kullanılır.

Lal M¼rekkebi

Lotur, Őekerci ređi, Őap ve su belirli oranlarda karıştırılmasıyla elde edili. Suya, neme dayanıklı olmayan bir m¼rekkep cinsidir.

Altın Mürekkebi

Altın varakların dövülerek arap zamkıyla ya da balla ezildikten sonra, suyla yıkanıp süzülmesiyle elde edilir. Elde edilen altın zerreler jelatinli suyla karıştırılarak kullanılırdı.

TEZHİP

Tezhip kelimesi köken olarak Arapça'da altın anlamına gelen “*zeheb*” sözcüğünden gelmektedir. El yazması eserlere, hat levhalarına, padişah tuğralarına altın yaldız ve çeşitli doğal boyalarla yapılan süsleme sanatına verilen addır. Tezhiple süslenmiş eserlere müzehhep, tezhibi yapan sanatçıya da “*müzehhip*” denir.

Arapça'da *altınlama* anlamına gelen tezhip sözcüğü yalnız altın yaldızla yapılan işleri değil, boya ile yapılan ince kitap süslemesini de kapsar.

Tezhip Yapımında Kullanılan Boylar ve Mürekkepler

Siyah : İs mürekkebi (is ve arap zamkı karışımı);

Beyaz : Üstübeç (bazik kurşun karbonat); tebeşir beyazı : (kalsiyum karbonat);

Lâciverd : Lâciverd taşı, lapislazuli; (en makbulü Afganistan'ın kuzey doğusundaki Bedahşan'dan geldiği için Bedahşî lâciverd olarak anılır);

Mâi (mâvi): Çivit-indigo (en iyisi Pakistan'daki Lâhur'dan gelenidir);

Mat kırmızı (surh , verminyon): Ham zencefre (civa sülfür);

Parlak kırmızı : Lâl, kırmız böceğinin kurutulmuşundan yapılan ve yarı şeffaf özelliği olan mürekkep;

Tuğla kırmızısı : Gülbahar (demir oksit);

Sarı : Sarı toprak boyası (demir oksit); sarı zırnık (zırnık-ı asfar);

Turuncu : Kurşun oksit, sülüğen (minyum); altınbaş zırniğı;

Yeşil : Bakır taşı (bakır karbonatı); sarı zırnık + lâhur çividi.

İs mürekkebi: tezhibin en zor işlemi olan ve en çok dikkat çeken tahrir çekme safhasında kullanılır. Su ile istenilen kıvama getirilen is mürekkebi, hem siyah boyadan daha incedir, hem de eserin her tarafında siyah rengi aynı tonda tutmak daha kolay olur.

Bu boyalardan bir kısmı birbirine karıştırılmakla ara tonları da elde edilebilirdi.